

KONSUMENT
FÖRENINGEN
STOCKHOLM

PLAST- FÖRPACKNINGAR

MED KONSUMENTERNA FÖR EN
HÅLLBAR RELATION TILL PLAST

KFS RAPPORT

©KfS, maj 2018

Innehåll

Sammanfattning	3	Nedbrytbar plast missförstås av konsument och stör återvinningen	18
Inledning	5	Konsumenten är logisk - sorterar utifrån material, men då kan det bli fel	18
Bakgrund	5	Men vad är en förpackning då?	18
Syfte	5		
Problemet med plast	6	Hoppingivande initiativ	19
Ökat intresse för hållbarhet och återvinning - i Sverige och globalt	7	Hållbar konsumtion och förenklad återvinning - fokus i svensk politik	19
Konsumenten har en nyckelroll	8	Regeringens förslag på ändringar i producentansvaret	19
Konsumenten kan åstadkomma storverk	8	Utredning om plastens miljöeffekter	19
Konsumentföreningen Stockholms ståndpunkt	8	EU pekar ut riktningen i nylanserad plaststrategi	19
Konsumenterna och plasten - en enkätundersökning av KfS	9	The New Plastic Economy - ett lösningsdrivet treårigt projekt	19
VILJAN FINNS - I PRINCIP ALLA TYCKER DET ÄR VIKTIGT MED ÅTERVINNING	9	Europeiska plastbranschens frivilliga åtaganden	20
57 PROCENT KÄLLSORTERAR ALLTID P LASTFÖRPACKNINGARNA I HEMMET	9	Kemisk återvinning är ett alternativ till mekanisk återvinning	20
8 AV 10 SORTERAR FÖR ATT BIDRA TILL EN BÄTTRE MILJÖ	10	Nedskräpningsaspekten nu med i EU:s avfallsdirektiv	20
HÅRDA FÖRPACKNINGAR SORTERAS OFTARE ÄN MJUKA	11	Återvinningsindustrierna påvisar värdeförluster och tar initiativ till upprop	20
9 AV 10 KAN TÄNKA SIG ATT BETALA LITE MER FÖR EN ÅTERVINNINGSBAR FLASKA	12	Förpacknings- och tidningsinsamlingens plastmanual	20
7 AV 10 SÄGER SIG KUNNA GÖRA AVKALL PÅ FÄRG, FORM OCH LUKT	13	Plastkretsen satsar på sorteringsanläggning i Motala	20
INGEN PLATS HEMMA, VANLIGASTE SKÄLET TILL ATT INTE SORTERA SINA PLASTFÖRPACKNINGAR	14	Initiativ i livsmedelsbranschen	21
ALLA HAR STORT ANSVAR FÖR HÅLLBAR PLASTANVÄNDNING TYCKER KONSUMENTEN	15	Ett axplock av livsmedelshandelns förbättringsåtgärder	21
HÄLFTEN TROR ATT TANDBORSTEN SKA SORTERAS SOM PLAST PÅ ÅTERVINNINGSTATIONEN	16	Initiativ för ökad insamling i konsumentled - i Gävle och Stenungssund	21
Metod för attitydundersökningen	16	Referenser	22
Några aspekter som försvårar cirkulationen av plast idag	17		
Producentansvaret - så funkar det	17		
Formuleringar i producentansvaret som motverkar cirkulärt tänk	17		
Förpackningsdesignen eftersatt	17		
Återvinningsstatistiken svajar men förbättringsförslag finns	17		
Insamlad plast bränns - det är ohållbart och skadar förtroendet	17		
Producentansvaret - en lagstiftning utan tillsyn	18		

Sammanfattning

Rapporten syftar till att fördjupa insikterna om plaståtervinning ur ett konsumentperspektiv. Syftet är också att peka på några av de mest uppenbara hindren för fungerande återvinning av plast och föreslå åtgärder för förbättring.

PROBLEMET MED PLAST

Plast är på många sätt ett fantastiskt och viktigt material med många egenskaper och användningsområden. Den har unika egenskaper som gör den användbar inom en rad områden från sjukvård till livsmedelshandling. De unika egenskaper som gör plasten populär, exempelvis extremt lång hållbarhet, är också skälet till att plasten blivit ett problem. När plast hamnar i naturen kan den bli kvar där i flera hundra år.

DE HUVUDSAKLIGA SKÄLEN TILL ATT ÅTERVINNINGEN AV PLAST BEHÖVER ÖKA ÄR:

- ...att nedskräpning måste upphöra.
- ...att användandet av fossil råvara behöver minska.
- ...att stora ekonomiska värden går förlorade, plastavfall är en resurs.

KONSUMENTENS ROLL

Eftersom en stor del av tillskottet av plast sker genom konsumtion har konsumenten en viktig roll för att cirkulationen av plast ska öka. Konsumenten kan bidra till mer effektiv användning av plast genom att återvinna sina plastförpackningar. Men att som konsument återvinna plast är ett smutsigt, svårt och ofta otacksamt arbete som belönas illa. Istället för att återvinnas i nya produkter, något som är fullt möjligt, bränns merparten av de insamlade plastförpackningarna upp och blir energi.

ASPEKTER SOM FÖRSVÅRAR ÅTERVINNING AV PLAST

En av anledningarna till att stora delar av den insamlade plasten bränns är att förpackningsbranschen och dess beställare inte har haft återvinningsbarheten i fokus. Det producentansvar som var avsett att styra mot ökad återvinning av bland annat förpackningar efterlevs inte, tillsynen är i princip obefintlig och några sanktioner för de som inte fullföljt sitt ansvar har aldrig funnits.

HOPPINGIVANDE INITIATIV

Regeringen la i mars i år fram ett förslag på förändringar i producentansvaret. Ett förslag är förtydligade regler kring förpackningsdesign med syfte att öka förpackningarnas återvinningsbarhet. Näringslivet har också vaknat och många initiativ tas just nu för att cirkulation av plast ska bli verklighet i framtiden. Svensk Dagligvaruhandel presenterade i april en plan för hur man ska utveckla hållbara förpackningar med förnybara råvaror och förbättrad återvinning. Branschen tillstår att man under lång tid haft fokus på annat än återvinning, till exempel att skydda varan och göra den attraktiv för konsumenten. Ett av branschens mål är att alla förpackningar ska vara återvinningsbara och fossilfria 2030.

PRIORITERAT ENLIGT KFS

KfS anser att den pågående uppdateringen av producentansvaret bör leda till att alla plastförpackningar som säljs till konsument går att återvinna och att sorterade förpackningar verkligen återvinns i nya material. Det behövs också åtgärder som stimulerar efterfrågan på återvunnen plast. Om politiker och företag gör sin del av jobbet kommer konsumenten att göra sin.

ETT AXPLOCK UR ATTITYDUNDERSÖKNINGEN

- Stort stöd för återvinning. Hela 96 procent anser att det är mycket viktigt (70%) eller ganska viktigt (26%) att öka återvinningen av plast.
- Många flitiga sorterare. Hela 83 procent uppger att de alltid (57%) eller ofta (26%) sorterar plast. Endast 5 procent uppger att de aldrig sorterar plast.
- Den vanligaste anledningen att inte sortera är brist på plats för plastförpackningarna hemma (46%) följt av långt till återvinning (35%) och tappad motivation när andra inte källsorterar sina plastförpackningar (22%).
- Viktigaste anledningen till att källsortera är viljan att bidra till en bättre miljö med minskad resursförbrukning (79%). På andra plats kommer plikt känsla (46%).
- Konsumenter är villiga att betala för hållbarhet. På frågan om hur mycket de skulle betala för schampo i en förpackning som var av återvunnen plast och som garanterat gick att återvinna var de allra flesta beredda att betala extra. Nästan var fjärde (24%) är beredd att betala ett prispåslag på 50 procent eller mer.
- Schampoflaska lättast sortera, engångsbestick svårast. På frågan om 19 olika produkter skulle lämnas till återvinningsstation prickade flest rätt på schampoflaskan, 82 procent svarade rätt och visste att den skulle lämnas till återvinningsstationen. Svårast var engångsbestick som 65 procent ville lämna till återvinning, men som inte omfattas av producentansvaret och som därför ska slängas i soporna och förbrännas.

Kontakt:

Anna Lilja
anna.l@kfstockholm.se

Inledning

BAKGRUND

Plast är på många sätt ett fantastiskt och viktigt material med många egenskaper och användningsområden. Den har unika egenskaper som gör den användbar inom en rad områden från sjukvård till livsmedelshantering.

Men plasten har inte bara fördelar. De unika egenskaper som gör plasten populär, exempelvis extremt lång hållbarhet, är också skälet till att plasten blivit ett problem. Sedan plasten slog igenom brett som material på 1950-talet har mänskligheten byggt upp ett plastberg på 4,9 miljarder ton. Ett berg som växer allt snabbare, 2016 sattes 335 miljoner ton plast på den globala marknaden och cirka en fjärdedel av det var förpackningar. Översiktliga beräkningar visar att endast cirka 15 procent av den förpackningsplast som sätts på den globala marknaden går till återvinning. Den europeiska marknaden genererade 60 miljoner ton plast 2016 och där är andelen förpackningar 40 procent. I Sverige sattes cirka 200.000 ton förpackningsplast på den svenska marknaden 2016. Enligt Naturvårdsverkets statistik återvanns 47 procent av den plasten. En grov uppskattning är dock att endast 25 procent av de insamlade plastförpackningarna verkligen gick till materialåtervinning.

Bilderna på flytande plastkontinenter i världshaven där sköldpaddor dör fångade i plastpåsar har gett genklang världen över. En stark majoritet av invånarna i de rika länderna säger sig vilja bidra till att minska plastberget. Enligt Eurostat råder en stor enighet bland medborgarna i EU:s medlemsländer, där 87 procent oroar sig över plastens effekter på miljön.

Eftersom en mycket stor del av den plast som inte återvinns kommer från konsumtion av olika slag så har konsumenterna en nyckelroll. Ett ansvar som man också verkar vara villig att både erkänna och omvandla i praktisk handling i vardagen: I den undersökning om återvinning av plastförpackningar som marknadsundersökningsföretaget Novus har utfört på uppdrag av Konsumentföreningen Stockholm uppger hela 96 procent att plaståtervinning är viktigt. En majoritet har gjort återvinning till en del av vardagen och säger att de antingen alltid (57%) eller ofta (26%) återvinner sina plastförpackningar.

Men att som konsument återvinna plast är ett smutsigt, svårt och ofta otacksamt arbete. En oöverskådlig blandning av olika typer av plastmaterial, ofta i en och samma förpackning, och ologiska regler gör det orimligt svårt att bidra till en mer hållbar relation till det i grunden utmärkta materialet plast.

Och konsumentmödan lönsas illa. Istället för att återvinnas i nya produkter, något som är fullt möjligt, så bränns merparten av den insamlade plasten upp och blir energi. Även om

det självklart är ett bättre alternativ än att den hamnar i naturen, innebär bristen på fungerande system ett enormt resursslöseri för både ekonomi och miljö.

I grunden finns det gott hopp om att skapa en starkare och mer robust återvinningskedja för plasten. Till stor del finns tekniken, logistiken och den politiska viljan på plats. Många viktiga steg och innovativa lösningar har kommit under de senaste åren. Och viktigast av allt: Konsumenterna är redo att göra sin del av jobbet.

SYFTE

Syftet med den här rapporten är att fördjupa insikterna om plaståtervinning ur ett konsumentperspektiv, peka på några av de mest uppenbara hindren och föreslå åtgärder för förbättring.

Problemet med plast

Samma egenskaper som gör den billiga plasten så användbar, är också skälet till att den har blivit ett globalt problem. Hamnar plast i naturen så kommer den att bli där i hundratal år. Av de 6,3 miljarder ton plast som har producerats sedan 1950-talet har bara 9 procent återvunnits och 12 procent bränts. Resten har hamnat i deponier, eller i

Av de 6,3 miljarder ton plast som har producerats sedan 1950-talet har bara 9 procent återvunnits och 12 procent bränts.

naturen. I havet bryts plasten ned mekaniskt till mikroskopiska beståndsdelar som i värsta fall kan suga åt sig olika miljögifter och sedan ätas av fisk och filtreras av musslor. Ingen vet idag vilken effekt en plastdiet har på varken djur eller människor.

Ur ett hållbarhetsperspektiv finns flera skäl till att öka återvinning av plast:

- Ökad cirkulation av plast minskar nedskräpningen och det snabbt växande och potentiellt hälsofarliga plastberget i havet.
- Ökad användning av återvunnen plastråvara minskar användningen av fossil olja. Mot bakgrund av det globala klimatmålet om max två graders temperaturhöjning och Sveriges egen ambition om att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer är minskad fossilanvändning en nödvändighet.
- Dagens linjära flöden av material gör att stora ekonomiska värden går förlorade. Sverige förlorar cirka 42 miljarder kronor varje år på grund av att utslitna material och produkter inte tas tillvara på ett resurseffektivt sätt. När det gäller plast menar Återvinningsindustrierna, som är återvinningsföretagens branschorganisation, att det rör sig om 10 miljarder kronor varje år och att hela 84 procent av den svenska plasten bränns eller deponeras efter användning. (Siffran gäller dock all plast, inte bara förpackningsplasten.)

De starka och sorgliga bilderna på flytande plastöar i havet och döda och skadade sköldpaddor, delfiner och fåglar har väckt opinion i en lång rad länder. En rad politiska initiativ

har tagits i en rad länder. I Kenya riskerar den som tillhandahåller plastpåsar upp till fyra års fängelse och dryga böter.

Stora globala företag, som Coca Cola, som varje år säljer sina drycker i 120 miljarder plastflaskor, har satt upp mål att på sikt återvinna lika mycket som man sprider.

I ett antal nationella och internationella undersökningar uppger medborgarna en stark oro för plastberget i havet. Som konsumenter visar medborgarna en stark vilja, ofta omsatt i handling, att återvinning är viktigt. Inte minst gäller det i Sverige. Läs mer om detta i avsnittet Konsumenterna och plasten - en enkätundersökning av KFS, på sid 9. Men trots att både vilja och handling finns är plasten idag fortfarande ett växande problem eftersom alldeles för lite återvinns.

Ur ett svenskt konsumentperspektiv kan problemet med plast sammanfattas så här:

- Konsumentens förtroende för tillverknings- och återvinningsindustrin skadas när den sorterade plasten bränns. Producentansvaret, som omfattar de som säljer eller för in förpackningar i Sverige, stöttar inte materialåtervinning i tillräckligt stor utsträckning, energiutvinning (dvs förbränning) tycks vara gott nog.
- Vissa förpackningar, som till exempel den vanliga ostförpackningen, ser ut att gå att återvinna men fungerar inte alls i återvinningsprocessen. Omöjligt för konsumenten att veta.
- Informationen på förpackningen, om hur den ska sorteras, är många gånger liten eller obefintlig.
- I ett konsumentperspektiv är det mer logiskt att sortera utifrån material snarare än utifrån att det är en förpackning. En konsekvens av det är att mycket som inte är förpackningar, hamnar i återvinningsbehållarna.
- Brist på plats och anpassning av många bostäder gör det bökigt och svårt för konsumenten att hantera tomma plastförpackningar i hemmet.

Ökat intresse för hållbarhet och återvinning - i Sverige och globalt

73 procent av Sveriges konsumenter säger sig påverkas av hållbarhetsfrågor i någon mån när de beslutar att köpa en vara eller en tjänst. Det visar 2018 års upplaga av Nordens största marknadsundersökningsföretag om hållbarhet, Sustainable Brand Index.

Internationellt finns ett ökat intresse hos konsumenten för hur val och beteenden i vardagen påverkar samhället och miljön. Många konsumenter känner oro för miljöproblemen. Det visar bland annat en undersökning som forskningsinstitutet Rise genomförde bland konsumenter i fem länder 2016. När konsumenterna fick frågan vilka åtgärder man tycker samhället borde vidta för att göra världen mer hållbar hamnar Fler effektiva återvinningssystem för

materialåtervinning högst på listan, se diagrammet nedan.

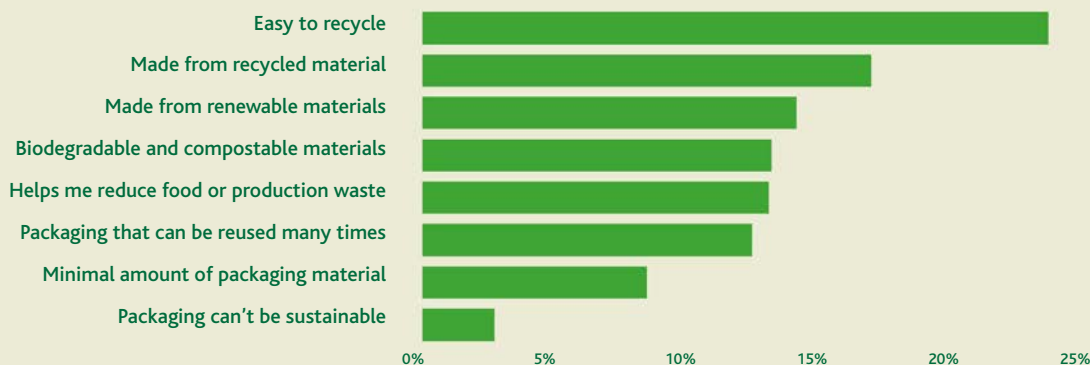
Det svenska skogsindustriföretaget Billerud Korsnäs har likt Rise också en global konsumentstudie som visar på ökat konsumentintresse för hållbarhet och återvinning. När Billerud Korsnäs respondenter får drömma och peka ut något som de verkligen tror skulle förbättra utvecklingen av förpackningar blir resultatet: Make it fun and easy to recycle. När frågan är What is packaging sustainability to you? kommer återvinningsaspekterna högt, se diagrammet nedan.

What measures should society take to make the world more sustainable?

Rise Bioekonomi Consumer Survey 2016. Diagrammet visar genomsnittet av hur konsumenter i alla undersökta länder (Kina, Brasilien, Sverige, Tyskland och USA) svarade. Svenskarna svarade ungefär som genomsnittet, förutom i svarsalternativet Create more effective systems for recycling materials som valdes av 34 procent av svenskarna, genomsnittet var 46 procent.

What is packaging sustainability to me?

Billerud Korsnäs studie Consumer Panel 2017. Diagrammet visar genomsnittet av hur alla konsumenter i de undersökta 16 storstäderna i världen svarade.

Konsumenten har en nyckelroll

Plast finns i nästan allt vi omger oss med och inte minst i det vi handlar. I bilen, i mobiltelefonen, i fleecetröjan, i plasttråget vi köper fredagskycklingen i och kassen vi bär hem den i. Eftersom en mycket stor del av tillskottet av plast sker just genom konsumtion, har konsumenten en viktig roll för att minska det växande plastberget.

Kombinationen av ofta enkla insatser i vardagen och frivilliga val har visat sig särskilt effektiva för att hjälpa konsumenter att göra bättre och mer hållbara val i vardagen för både miljö och hälsa. Ett i sammanhanget tydligt exempel gäller just plastkassar. Genom att ställa frågan vill du köpa en plastkasse minskade användningen tydligt. Även i matbutiker där handlarna ofta redan tidigare tagit betalt för kassarna har man sett en försiktig minskning. I Storbritannien la regeringen en obligatorisk avgift på plastpåsar, något som minskade användningen med 85 procent. Metoder som denna brukar ofta betecknas med det engelska ordet nudging, som betyder liten knuff.

KONSUMENTEN KAN ÅSTADKOMMA STORVERK

Tillverkare av varor och förpackningar bör välja hållbara material som är lätta att identifiera, lätta att återvinna och som minimerar risken för nedskräpning. Historien visar att rätt förutsättningar ger resultat. I början av 1970-talet började svenska nyhetskonsumenter att källsortera och återvinna sina tidningar. Idag källsorteras över 90 procent av allt tidningspapper. Och i början av 1980-talet började vi panta burkar istället för att slänga dem i soptunnan (eller i naturen) och idag återvinns cirka 1,8 miljarder burkar och PET-flaskor i Sverige. Vi är övertygande att samma sak går att åstadkomma även för plastförpackningar.

KONSUMENTFÖRENINGEN STOCKHOLMS STÅNDPUNKT

För att vi ska få en hållbar relation till plasten krävs att det blir enklare och smidigare för konsumenterna att återvinna. Insatserna och viljan att bidra måste också tas till vara och innebära ett verkligt bidrag till ett mer hållbart samhälle. Det måste kännas meningsfullt. Men då krävs att politiker och företag gör det lättare att göra rätt. Idag är det många gånger krångligt att förstå sig på återvinningssystemet och omständligt att använda det. Och när artiklar med rubriker som Här eldas dina sorterade plastförpackningar upp florerar undrar förstas konsumenten vad det är för mening med att sortera.

För att konsumenten ska kunna bidra till cirkulation av plast krävs vissa förutsättningar. Förutsättningar som politiker och företag kan bidra till, några av dessa är:

- Den pågående uppdateringen av producentansvaret bör leda till att alla plastförpackningar som säljs till konsument går att återvinna och att sorterade förpackningar verkligen återvinns i nya material.
- Många konsumenter sorterar utifrån vilket material en produkt är tillverkad av, inte baserat på vilket system den ingår i (förpackning eller något annat). Framtidens återvinningssystem måste utformas så att det blir lätt att göra rätt för konsumenten. Det långsiktiga målet måste vara att all plast, inte bara förpackningar, ska ingå i den cirkulära ekonomin.
- Det behövs åtgärder som stimulerar efterfrågan på återvunnen plast. Det ska löna sig för industrin att ersätta fossila råvaror med återvunnet material.
- Tillverkare av varor och förpackningar bör välja hållbara material som är lätta att identifiera, lätta att återvinna och som minimerar risken för nedskräpning. Det behövs också utveckling av återanvändbara förpackningar.
- Handeln bör så långt det är möjligt välja bort varor som säljs i plastförpackningar som är svåra eller omöjliga att återvinna. En början är att ställa krav på sina leverantörer.
- Oavsett var konsumenten befinner sig ska det vara enkelt att återvinna.
- Bygg smarta hem anpassade till en hållbar livsstil, både vid nybyggnad och renovering. Nästan hälften av de som säger att de inte återvinner plast anger brist på plats i hemmet som orsak.
- Sist men inte minst: Experimentera mera! Istället för att fokusera på den perfekta lösningen, tror vi på vikten av att våga prova och utvärdera lokalt och nationellt. Här krävs politisk vilja och uttalad riktning samt företag med mod att göra strategiska investeringar.

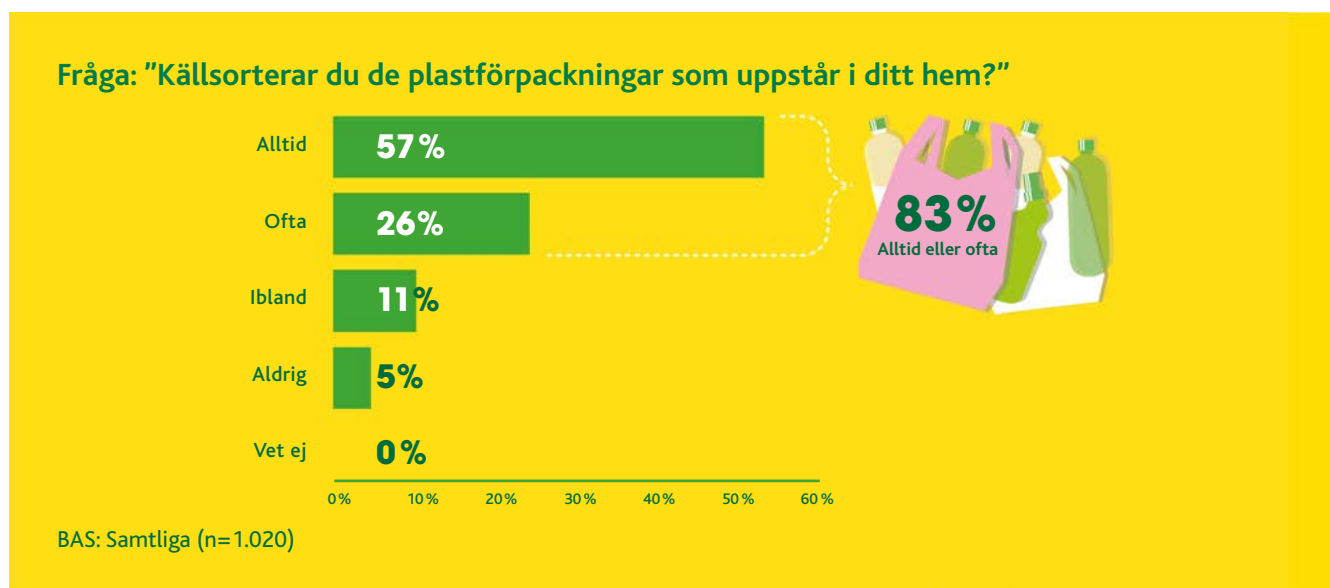
Konsumenterna och plasten – en enkätundersökning av KfS

VILJAN FINNS – I PRINCIP ALLA TYCKER DET ÄR VIKTIGT MED ÅTERVINNING

Nästan alla, 96 procent av svenska folket, tycker att det är viktigt att återvinningen av plast ökar. Kvinnor tycker det i lite större utsträckning än män. Samma sak gäller de äldsta i undersökningen, de i åldern 65–79 år tycker i större utsträckning än övriga åldersgrupper, att detta är viktigt.

57 PROCENT KÄLLSORTERAR ALLTID PLASTFÖRPACKNINGARNA I HEMMET

I dagens debatt om värderingar dras ofta en skiljelinje mellan storstäderna med liberala och gröna värderingar och mer traditionella och konservativa värderingar utanför de stora städerna och på landsbygden. Den bilden stöds inte av vår undersökning. I storstäderna uppger 79 procent att de ofta eller alltid källsorterar plast, i kategorin större städer är motsvarande siffra 83 procent. Att jämföra med övriga landet där 89 procent uppger att de ofta eller alltid källsorterar plast.

Andel som uppger att de alltid eller ofta källsorterar plastförpackningar i hemmet uppdelat på del av landet:

Norrland	92 %
Sydsverige	92 %
Västsverige	88 %
Småland, med Gotland och Öland	85 %
Mellansverige	79 %
Stockholm	75 %

8 AV 10 SORTERAR FÖR ATT BIDRA TILL EN BÄTTRE MILJÖ

Fråga: "Vad är anledningarna till att du källsorterar dina plastförpackningar?"

BAS: Samtliga (n=964)

Den handlingskraft som speglas i de tidigare frågorna grundar sig i en förhoppning om att man bidrar till hållbar utveckling. Av de som uppger att de källsorterar sina plastförpackningar menar 8 av 10 att de gör det för att de vill bidra till en bättre miljö och minskad resursförbrukning. Unga i åldern 18–29 anger miljöskälet i större utsträckning än andra åldersgrupper. Boende i Norrland uppger också miljöskälet mer än andra.

Vad gäller kunskaper om återvinning hamnar norrlänningarna i toppen och stockholmarna i botten. En av frågorna i undersökningen var att ange om följande påstående är sant eller falskt: "Enligt lag är man skyldig att sortera sitt hushållsavfall." (det är sant). Många hade svårt med den här frågan, och totalt var det bara 26 procent som svarade rätt.

Andel som uppger att de återvinner för att de vill bidra till en bättre miljö med minskad resursförbrukning, uppdelat på del av landet:

Norrland	90%
Västsvrige	82%
Sydsverige	80%
Mellansverige	77%
Småland, med Gotland och Öland	76%
Stockholm	76%

Andel som vet att det är lag på sopsortering, uppdelat på del av landet:

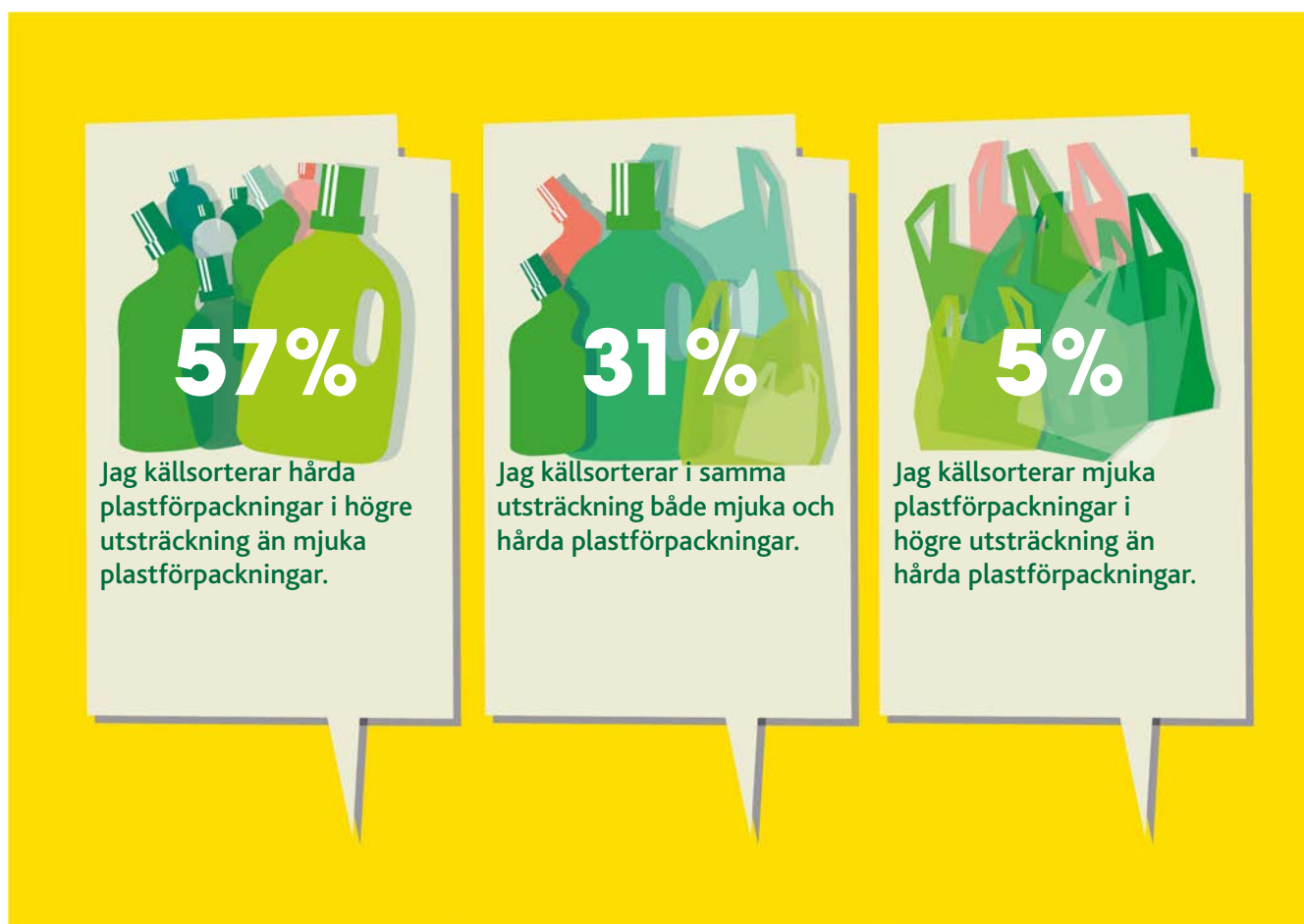
Norrland	37%
Sydsverige	32%
Mellansverige	31%
Västsvrige	23%
Småland, med Gotland och Öland	21%
Stockholm	16%

Jag vet att det är lag på sopsortering.

En av fyra vet att man enligt lag är skyldig att sortera sina sopor.

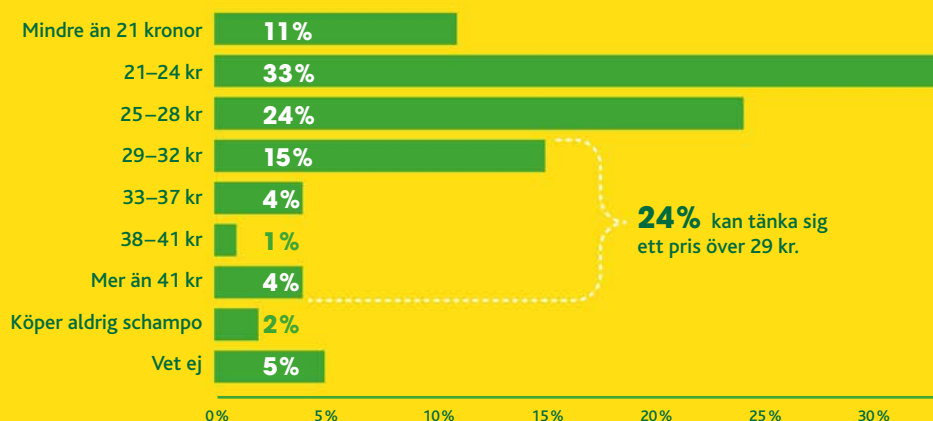
HÅRDA PLASTFÖRPACKNINGAR SORTERAS OFTARE ÄN MJUKA

Exempel på hårda plastförpackningar är schampoflaskor, tuber, crème fraîche-burkar och köttfärs-tråg. Exempel på mjuka plastförpackningar är brödpåsar, plastfilm till påläggsskinka och påsar för frysta grönsaker. 57 procent uppger att de sorterar hårda plastförpackningar i större utsträckning än mjuka. Endast 31 procent uppger att de sorterar hårda och mjuka i samma utsträckning. Resultatet styrker tidigare undersökningar vars resultat indikerar att konsumenterna inte sorterar mjuka förpackningar lika ofta som hårda.

9 AV 10 KAN TÄNKA SIG ATT BETALA LITE MER FÖR EN ÅTERVINNINGSBAR FLASKA

Fråga: "Tänk dig att du ska välja mellan två förpackningar med likvärdigt schampo. Förpackningen till schampo A är tillverkad av återvunnen plast och går även enkelt att lämna till återvinning. Schampo B vet du inte vad den är gjord av för plastmaterial och du är osäker på om flaskan går att återvinna. Om priset på schampo B är 20 kronor, vad skulle du vara villig att betala för schampo A som du vet kommer att återvinnas och på sikt bidrar till en mer hållbar plastanvändning?"

BAS: Samtliga (n=748)

Påfallande många är beredda att betala extra för att bidra till ökad återvinning. På frågan om hur mycket de skulle betala för schampo i en förpackning som garanterat gick att återvinna var de allra flesta beredda att betala extra (92%). Nästan var fjärde (24%) är beredd att betala ett prispåslag på 50 procent eller mer.

Kvinnor är i betydligt större utsträckning beredda att betala för hållbara förpackningar. Av kvinnorna är fler än var tredje (36%) beredd att betala ett pris med ett påslag på 50 procent eller mer för en förpackning som går att återvinna. Att jämföra med bara 15 procent av männen. Bland männen var det också dubbelt så många (15%) som sa sig inte vara intresserade av att betala ett högre pris överhuvudtaget (kvinnor, 7%).

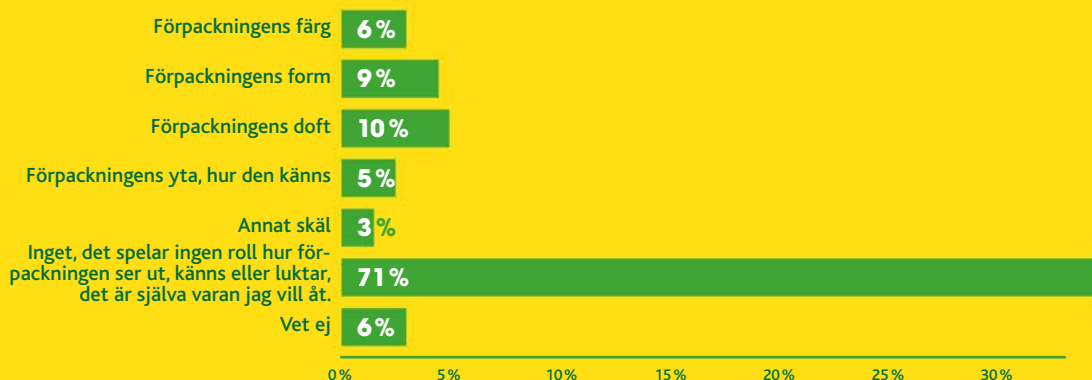
Unga (18–29 år) är också i betydligt större utsträckning beredda att betala ett väsentligt högre pris för en hållbar förpackning. Hela 33 procent sa sig villiga att betala ett pris som var 50 procent högre eller mer för hållbart förpackat schampo. Med stigande ålder sjunker betalningsviljan; 25% mellan 30–49 år, 24% mellan 50 och 64 år för att vara som lägst i gruppen 65–79 år där bara 20 procent är villiga att betala ett väsentligt högre pris för en hållbar förpackning.

Någon stark koppling mellan betalningsvilja och inkomst visar inte undersökningen. I gruppen hushåll med lägst inkomster (under 200.000 kronor i samlad årsinkomst) var

betalningsviljan (+50% på priset eller högre) faktiskt lite högre (27%) än i gruppen med riktigt höga inkomster (900.000 kronor, eller mer) där 24 procent kunde tänka sig att betala ett högre pris. Högst var betalningsviljan i gruppen 700.000–799.000 kronor i årsinkomst där 35 procent var villiga att betala ett väsentligt högre pris.

7 AV 10 SÄGER SIG KUNNA GÖRA AVKALL PÅ FÄRG, FORM OCH LUKT

Fråga: "Vilka egenskaper i en förpackning är viktiga för dig? (Gäller förpackningar för exempelvis rengöring, toalettpapper och liknande, ej livsmedel)"

BAS: Samtliga (n=1.020)

Det experimenteras och laboreras för att man i större utsträckning ska kunna använda återvunnen plast vid tillverkning av nya förpackningar. Ett problem är att den återvunna råvaran kan ge slutprodukten egenskaper som man inte önskar, det kan till exempel röra sig om färg och doft.

7 av 10 uppger att de inte tycker att det spelar någon roll hur förpackningen ser ut. Acceptans för anpassning till hållbarhet finns men förutsätter sannolikt att konsumenten är väl informerad om varför till exempel priset höjts eller färgen och formen är förändrad.

VAD KONSUMENTEN SÄGER OCH VAD KONSUMENTEN GÖR

Resultatet av de båda ovannämnda frågorna är intressanta och borde ingjuta ett visst mått av hopp hos de företag som vill sätta förpackningar av återvunnen plast på marknaden men tvekar på grund av osäkerhet på konsumentens reaktion. Vad en konsument säger i en enkätundersökning och vad den sedan gör i verkligheten stämmer i och för sig inte alltid överens. Ett exempel på det är hur svenskar brukar svara kring ekologiska livsmedel. Mellan 50 och 75 procent brukar svara att de handlar eller vill handla ekologiskt. Den ekologiska andelen i försäljningsvärde i livsmedelshandeln ligger runt 7–8 procent.

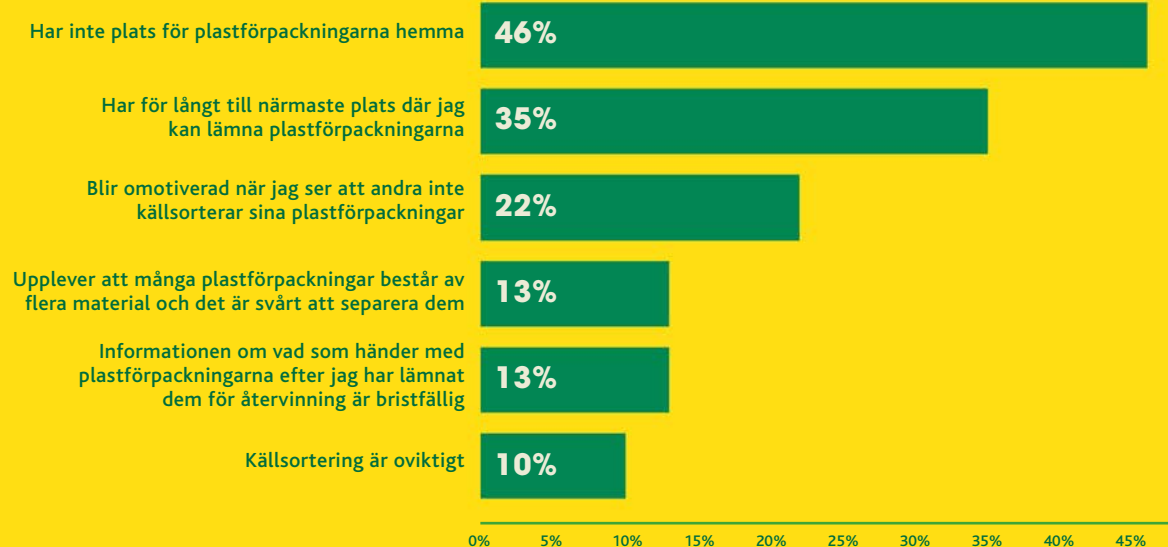
I Sustainable Brand Index, som är Nordens största marknadsundersökning om hållbarhet, konstateras 2018 att 34 procent av personerna i undersökningen i någon utsträckning gör som de säger att de gör. Slutsatsen om detta dras utifrån de resultat som framkommit i undersökningens beteendegrupper.

Mot bakgrund av ovannämnda exempel och resonemang stämmer det kanske inte att 9 av 10 verkligen skulle betala mer för en schampoflaska av återvunnen plast. Det kanske inte heller är så att konsumenten verkligen är så öppen för variationer i färg och form som den säger, men resultatet vittnar i alla fall om ett intresse och en vilja.

INGEN PLATS HEMMA, VANLIGASTE SKÄLET TILL ATT INTE SORTERA SINA PLASTFÖRPACKNINGAR

Fråga: "Du har uppgett att du aldrig källsorterar dina plastförpackningar. Vilket/Vilka påståenden stämmer in på dig?"

BAS: Samtliga (n=54)

Totalt anger 46 procent att brist på plats hemma är skälet till att de inte källsorterar plast. Det näst starkaste skälet till att inte sortera är avståndet till återvinningsstation (35 %). På tredje plats kommer aspekten att man känner sig omotiverad när man ser att andra inte sorterar (22 %).

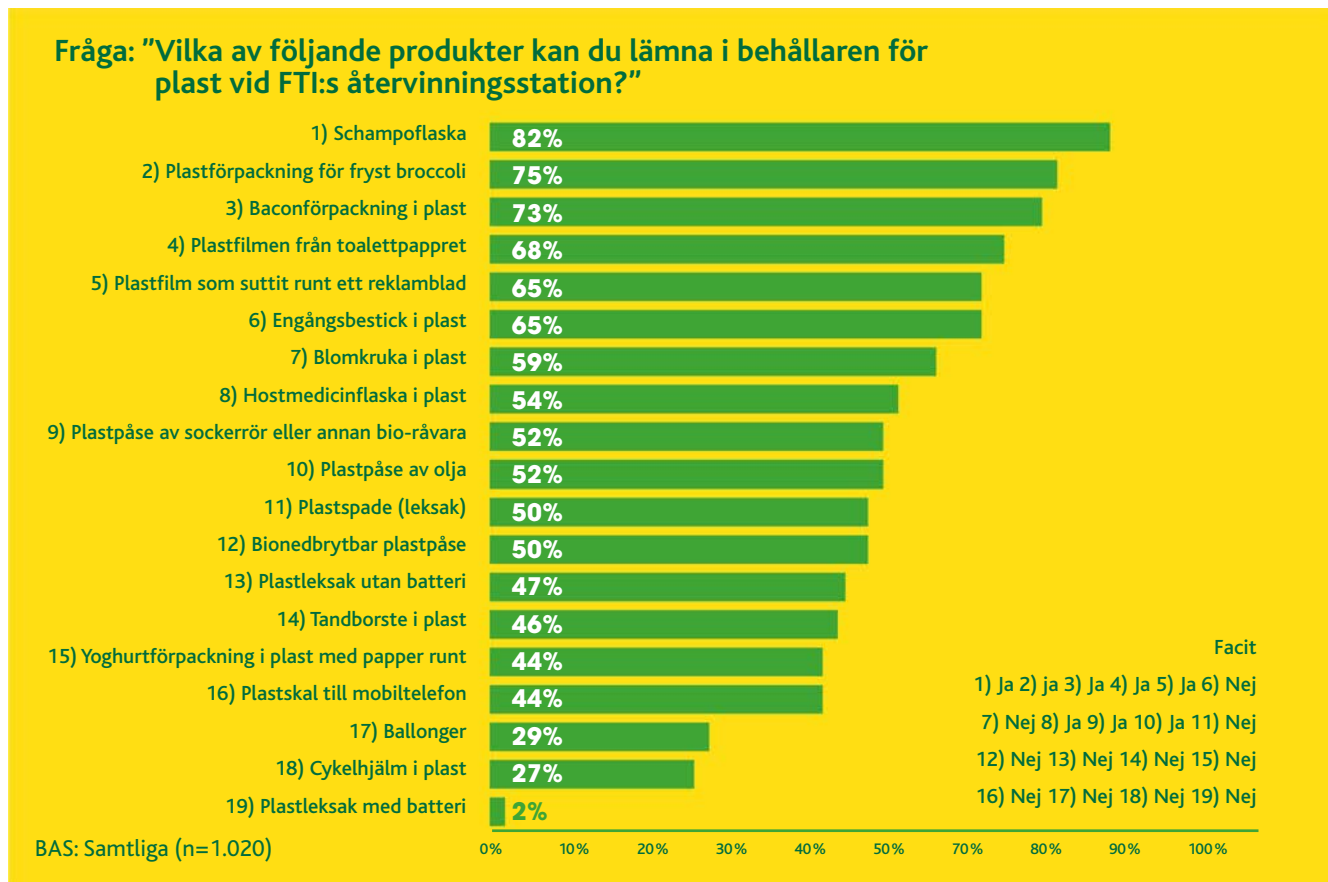
ALLA HAR STORT ANSVAR FÖR HÅLLBAR PLASTANVÄNDNING TYCKER KONSUMENTEN

När det kommer till det generella ansvaret för hållbar utveckling och ansvar för hållbar plastanvändning i synnerhet anser konsumenten att alla aktörer har ungefär lika stort ansvar. Allra mest ansvar tycker man dock att tillverkare av förpackningar har (92 %). Också tillverkare av varor, det vill säga de som stoppar sina produkter i förpackningar, har mycket stort ansvar enligt konsumenten (91 %).

HÄLFTEN TROR ATT TANDBORSTEN SKA SORTERAS SOM PLAST

Konsumenten har förväntats sortera sina plastförpackningar i över 20 år men fortfarande råder det missförstånd om vilken plast som ska sorteras ut och inte. Många konsumenter har svårt att skilja på föremål av plast och förpackningar av plast. Det är mer logiskt att sortera utifrån material än huruvida det är en förpackning eller inte. Mobilskal, ballonger, tandborstar och leksakspadar av plast är inte förpackningar och ska därför inte läggas i FTI:s återvinningsstationer. Läs mer om varför man skiljer på plastförpackningar och andra föremål i avsnittet Konsumenten är logisk - sorterar utifrån material, men då kan det bli fel, på sid 18.

METOD FÖR ATTITYDUNDERSÖKNINGEN

Enkätundersökningen har genomförts av marknadsundersökningsföretaget Novus. Målgruppen är den svenska allmänheten i åldern 18–79 år. Totalt har 1.020 intervjuer genomförts under perioden 14–20 mars 2018. Deltagarfrekvensen var 60 procent. Undersökningen är genomförd via webbintervjuer i Novus slumpmässigt rekryterade och representativa Sverigepanel. Felmarginalen vid 1.000 intervjuer: vid utfall 20/80: +/- 2,5 procent och vid utfall 50/50: +/- 3,2 procent. Undersökningen presenteras i sin helhet i Konsumentens attityder till plastförpackningar och återvinning.

Några aspekter som försvårar cirkulationen av plast idag

PRODUCENTANSVARET – SÅ FUNKAR DET

Den som yrkesmässigt tillverkar, säljer eller för in förpackningar till Sverige omfattas av något som kallas producentansvar. Ansvar innebär att de förpackningar man sätter på marknaden ska vara utformade på ett sätt så att materialåtgången begränsas, att förpackningen är återanvändningsbar eller går att återvinna. Producentansvaret inkluderar också ett ansvar för att förpackningen, efter användning, samlas in, sorteras och återvinns. I Sverige samlas förpackningar från konsument in via kommuner eller producenters insamlingssystem. Det finns i dagsläget två insamlingssystem som representerar producenterna, TMR och FTI, Förpacknings- och Tidningsinsamlingen. FTI ägs av fem materialbolag, MetallKretsen, Plastkretsen, Pressretur, Returkartong och Svensk Glasåtervinning.

FORMULERINGAR I PRODUCENTANSVARET SOM MOTVERKAR CIRKULÄRT TÄNK

I Naturvårdsverkets nuvarande vägledning gällande producentansvaret står att läsa att man med återanvändbar menar att förpackningen ska gå att använda flera gånger. Vidare betyder återvinningsbar att förpackningen ska kunna återvinnas genom materialutnyttjande, energiutvinning eller kompostering. I praktiken innebär formuleringen att förbränning av förpackning är gott nog, ett resonemang som motverkar utveckling mot mer cirkulära materialflöden samt går emot att avfall enligt miljöbalken ska hanteras i enlighet med avfallshierarkin.

FÖRPACKNINGSDESIGNEN EFTERSATT

En viktig parameter för cirkulära flöden av plast är att plastförpackningar utformas på sätt som gynnar återvinning. En av anledningarna till att många plastförpackningar idag inte är återvinningsbara är att branschen i första hand har tänkt på att skydda varan och göra den attraktiv ur konsumentsynpunkt, och inte haft materialet i fokus.

En aspekt som omöjliggör återvinning av insamlad plast är när en och samma förpackning har olika sorters plast och att dessa inte går att separera. Orsaken är dock ibland att andra material inte finns att tillgå, det gäller till exempel förpackningar för ost. För att kvaliteten på ost ska bibehållas måste förpackningen andas vilket innebär att flera olika sorters plast måste användas i en och samma förpackning.

Ibland tillsätts färg eller andra tillsatser för att plasten ska få en önskad egenskap. När plasten är insamlad för

återvinning är tillsatserna ett problem. Ibland är tillsatserna nödvändiga men inte alltid. En i sammanhanget välkänd aspekt är att svart färg i en plastförpackning omöjliggör återvinning eftersom den NIR-teknik som används vid sortering av plast inte kan läsa av en svart yta.

Regeringen är medveten om svagheterna i producentansvaret och la i mars i år fram förslag på förändringar i producentansvaret, där bland annat ökat fokus på förpackningsdesign finns med. Läs mer om det i avsnittet Regeringens förslag på ändringar i producentansvaret, på sid 19.

ÅTERVINNINGSTATISTIKEN SVAJAR MEN BÄTTRINGSFÖRSLAG FINNS

Enligt uppgifter från Naturvårdsverket, som sammanställer återvinningsstatistiken i Sverige, var materialåtervinningsgraden för förpackningsplast 2016 47 procent. Om rapporteringen återspeglar det som de facto materialutnyttjas är något som ifrågasatts från flera håll, exempelvis av Swerea IVF. I en debattartikel i Ny Teknik i mars 2017 menar Jonas Aspling och Henrik Oxfall att siffrorna som rapporteras uteslutande grundar sig på insamlade och hanterade mängder snarare än materialåtervunna mängder. De menar att det svenska systemet är optimerat för statistik, inte för materialåtervinning. Ett resonemang som även lyfts i en rapport från Återvinningsindustrierna (ÅI) 2018. ÅI skriver att "Dagens system för plastanvändning och återvinning har uppnått viktiga resultat, men i förlängningen riskerar det bli en återvändsgränd. Ansatsen har varit att fokusera på insamling. Detta har överväldnat ansvaret för materialen så gott som helt på återvinningsledet, som utför insamling och sortering utan förändring i hur material används, produkter utformas, eller efterfrågan för sekundärmaterial iscensätts. Det är inte ekonomiskt effektivt – eftersom dyra åtgärder i återvinningsledet genomförs medan billigare åtgärder i andra delar av värdekedjan förbises."

Den statistik som finns kring återvinning av plastförpackningar idag är bristfällig. Det är ett välkänt problem som också slås fast i regeringens förslag för ett utvecklat producentansvar. Läs mer om det i avsnittet Regeringens förslag på ändringar i producentansvaret, på sid 19.

INSAMLAD PLAST BRÄNNES - DET ÄR OHÅLLBART OCH SKADAR FÖRTROENDET

Att den insamlade plasten ibland bränns, eller går till energiutvinning, som är den korrekta termen i sammanhanget istället för till återvinning har media rapporterat

om det senaste året. Att insamlad plast bränns skadar konsumentens förtroende för tillverknings- och återvinningsindustrin.

Sverige har ett bra system för energiutvinning vid förbränning, så även om återvinning oftast är det bästa alternativet är energiutvinning bättre än ingenting. Men förbränningen leder till en stor förlust av värde. Energin som kan tillgodogöras är värd mindre än 10 procent av plastens ursprungsvärde som material. Anledningen till att plasten bränns är att det inte finns många som vill ha den insamlade plasten. Kvaliteten uppfyller inte marknadens krav. För att skapa efterfrågan behövs renare fraktioner till bra pris, något som konstateras av flera aktörer i branschen.

PRODUCENTANSVARET – EN LAGSTIFTNING UTAN TILLSYN

Det är Naturvårdsverket tillsammans med kommunerna, som idag ansvarar för tillsyn av producentansvaret. Naturvårdsverket uppger att de, istället för att utöva regelrätt tillsyn, valt att fokusera mer på vägledning då det funnits mycket behov av det. Regeringen har nyligen tagit fram förslag på hur tillsynen ska skärpas, läs mer om det i avsnittet Regeringens förslag på ändringar i producentansvaret, på sid 19.

NEDBRYTBAR PLAST MISSFÖRSTÅS AV KONSUMENT OCH STÖR ÅTERVINNINGEN

Regeringen har en pågående utredning om plastens negativa miljöeffekter. I en delrapport som presenterades i mars 2018 har särskild tonvikt lagts vid de plaster som kallas nedbrytbara. Utredaren konstaterar att dessa plaster orsakar samma skador på marin miljö som konventionell plast. Nedbrytbar plast bryts inte ner i naturlig miljö utan kräver specifika förhållanden för att brytas ner, det är främst industriell kompostering som avses. Utredaren konstaterar att olika begrepp som används i marknadsföringen riskerar att felaktigt leda till att konsumenter tror att plasten är nedbrytbar i miljön. Det handlar främst om begreppen bioplast och bionedbrytbar. Detta befaras kunna leda till ökad oaktsamhet och ökad nedskräpning. Nästan 40 procent av svenska folket tror att det inte gör något om biobaserad plast hamnar i naturen eftersom den ändå är "nedbrytbar". Det visar vår enkätundersökning, se undersökningen i sin helhet i Konsumentens attityder till plastförpackningar och återvinning.

En annan allvarlig aspekt med den nedbrytbara plasten är att den försvårar möjligheten till återvinning. Idag saknas den teknik som krävs för att separera ut nedbrytbar plast. Det räcker med så lite som två procent nedbrytbar plast i återvinningsströmmen för att skapa kvalitetsproblem.

KONSUMENTEN ÄR LOGISK – SORTERAR UTIFRÅN MATERIAL, MEN DÅ KAN DET BLI FEL

Förpacknings- och Tidningsinsamlingens uppdrag är att samla in just förpackningar och tidningar. Förpacknings- och tidningsproducenter i Sverige betalar avgifter till FTI för att FTI ska genomföra just detta. Konsumenten tycks ha svårt att ta till sig budskapet om att det bara är förpackningar och tidningar som ska sorteras i FTI:s system. Rent återvinningsmässigt är det ibland okej eftersom vissa prylar går att återvinna fastän de inte är förpackningar. Men det är ändå fel, eftersom prylen inte är omgärdad med ett producentansvar. Producenten av exempelvis en leksaks-spade i plast har inte betalat någon avgift för att insamling och återvinning ska ske.

MEN VAD ÄR EN FÖRPACKNING DÅ?

Ibland är det lätt att avgöra vad som är en förpackning men inte alltid. För den konsument som verkligen vill göra rätt finns information att tillgå, exempelvis på sopor.nu, en informationsportal som tagits fram av bland andra Naturvårdsverket, FTI och Avfall Sverige. Informationen är många gånger snårig, här följer några exempel (som för övrigt inte gäller bara plast):

Presentpapper för hemmabruk ska sorteras som restavfall, det vill säga läggas i vanliga hushållssoporna/förbränning medan presentpapper som använts vid inslagning i butik ska sorteras som pappersförpackning. Samma resonemang gäller plastpåsar, har du köpt en rulle med påsar ska de brännas och är det en påse som det exempelvis varit bröd i ska den sorteras som plastförpackning.

En **blomkruka av plast** är en förpackning, men bara om den är tänkt att fungera som kruka under transport. Om krukans är avsedd att följa med växten under hela dess livstid är det inte en förpackning. Instruktionen till konsument, på sopor.nu, är att blomkrukan ska sorteras som plast, men inte i FTI:s insamlingsystem för plastförpackningar utan på kommunens återvinningscentral där insamling ibland finns för plast som inte är förpackningar. Om kommunen inte har sådan insamling ska krukans slängas i vanliga hushållssoporna.

Ytterligare ett exempel är **värmeljuskoppen i metall**. Tidigare gick det att sortera värmeljuskoppen som metallförpackning, helst med vekeshållaren och koppen separerade. Vekeshållaren och koppen ska fortfarande separeras men nu måste de båda delarna tas till kommunens återvinningscentral istället för FTI:s återvinningsstation eftersom värmeljuskoppen inte längre har producentansvar och därmed inte längre klassas som förpackning.

Hoppingivande initiativ

HÅLLBAR KONSUMTION OCH FÖRENKLAD ÅTERVINNING – FOKUS I SVENSK POLITIK

Den svenska regeringen har ökat sitt fokus på konsumentens roll för hållbar utveckling och initiativ har tagits för att öka möjligheterna för konsumenten att göra mer hållbara val i vardagen. En strategi för hållbar konsumtion togs fram 2016 och utifrån den har ett Forum för miljösmart konsumtion bildats. Sänkt moms för reparationer av vissa varor, med syfte att stimulera återanvändning, är ett exempel på åtgärd. Ett annat exempel är att den som säljer eller tillhandahåller plastkassar måste informera om plastkassarnas miljöpåverkan. Syftet är att minska förbrukning och nedskräpning av plastkassar.

REGERINGENS FÖRSLAG PÅ ÄNDRINGAR I PRODUCENTANSVARET

Regeringen är medveten om problemet med producentansvaret och la i mars i år fram ett förslag på förändringar. Ett förslag är förtydligade regler kring förpackningsdesign med syfte att öka förpackningarnas återvinningsbarhet. Regeringen avser också förtydliga ansvaret för själva insamlingen och menar att det i sig ger incitament för förbättrad design.

Den statistik som finns kring återvinning av plastförpackningar idag är bristfällig. Också detta avser regeringen avhjälpa med justeringar i producentansvaret. Uppgifterna om vilken mängd förpackningar som släppts ut på marknaden är av stor betydelse för att få en tillförlitlig statistik. Enligt regeringen är producenterna de lämpligaste aktörerna. Faktum är att redan befintlig förordning pekar ut producenterna som rapporteringsskyldiga men i praktiken är det idag insamlingssystemet, dvs FTI, som rapporterar. Regeringens förslag innebär också att skyldigheten att rapportera ska förenas med sanktionsmöjligheter.

När det gäller tillsyn av hur producentansvaret efterlevs tillstår regeringen att den har varit bristfällig. I de förslag som regeringen nu lägger fram föreslås ett avgiftssystem som ska finansiera den tillsyn som Naturvårdsverket förväntas göra.

UTREDNING OM PLASTENS MILJÖEFFEKTER

Regeringen har också tillsatt en utredning som tittar på plastens miljöeffekter och hur plast kan användas på ett smartare sätt. Utredningen tittar bland annat på vilka plaster som är svåra att återvinna och kommer att föreslå åtgärder för ökad materialanvändning av dessa. Utredningen kommer också analysera och föreslå hur återvunnen och jungfrulig plast kan nå likvärdig kvalitet. Delrapporten som kom i mars 2018 var inriktad på nedskräpningsaspekten. Utredaren pekar bland annat på behovet av tydliga regler om hur begrepp som bioplast och nedbrytbar plast får användas i marknadsföring.

EU PEKAR UT RIKTNINGEN I NYLANSERAD PLASTSTRATEGI

I januari 2018 lanserade EU en plaststrategi. Målet med en gemensam strategi är att styra investeringar i rätt riktning för att öka återvinningen av plast och minska nedskräpningen. Planen är bland annat att alla plastförpackningar på EU:s marknad ska gå till återvinning senast 2030 och att förbrukningen av plast för engångsbruk ska minska.

I mars 2018 kompletterade kommissionen strategin med upprop för ökad användning av återvunnen plast. Företag uppmanas att inkomma med frivilliga åtaganden om att öka innehållet av återvunnen plast i sina produkter. Målsättningen med uppropet är att tio miljoner ton återvunnen plast ska användas i nya produkter inom EU år 2025. Intresserade företag och branschorganisationer kan till och med den 30 juni 2018 skicka sina åtaganden till EU-kommissionen.

THE NEW PLASTIC ECONOMY – ETT LÖSNINGSDRIVET TREÅRIGT PROJEKT

The New Plastic Economy är ett ambitiöst treårigt initiativ som startade 2016 av den brittiska stiftelsen Ellen MacArthur Foundation vars syfte är att påskynda övergången till en cirkulär ekonomi. 2017 kom steg två i projektet, Catalysing Action, och i rapporten återfinns tre slutsatser med tillhörande lösningsförslag.

- För 30 procent av förpackningsplasten på den globala marknaden behövs en grundläggande ny design för att den överhuvudtaget ska återvinnas eller återanvändas. Förpackningar som avses är ofta små förpackningar som portionspåsar, avrivningsbitar och lock. Dessa förpackningar är ofta gjorda av ovanlig plast eller plast av många olika slag i en och samma enhet. Lösningar som föreslås är översyn av materialval, design av affärsmodeller och format samt innovation också i återvinningsledet.
- För 20 procent av förpackningsplasten på den globala marknaden är återanvändning en attraktiv ekonomisk möjlighet. Här avses framförallt vissa engångsförpackningar. Samhället har redan visat acceptans för återanvändbara alternativ. Ett exempel på det är den minskade användningen av plastpåsar vid introduktionen av en liten avgift.
- För de resterande 50 procenten kan gemensamma ansträngningar kring design, återbruk och återvinning leda till att återvunnen plast blir ekonomiskt attraktivt. Förutsättningen är att det sker samordnat. Ett av flera exempel som föreslås är arbete för ökad efterfrågan på återvunnen plast genom frivilliga åtaganden eller politiska instrument.

EUROPEISKA PLASTBRANSCHENS FRIVILLIGA ÅTAGANDEN

Med anledning av EU:s plaststrategi har den europeiska plastbranschen, PlasticEurope, gjort ett åtagande kring plastförpackningar. Åtagandet finns sammanfattat i Plastic 2030 – Voluntary Commitment to increasing circularity and resource efficiency. Målet är att till år 2030 ska 60 procent av plastförpackningarna i EU-28 (plus Norge och Schweiz) återanvändas eller återvinnas och till 2040 ska 100 procent av plastförpackningarna återanvändas eller återvinnas (material eller energi).

Måluppfyllelsen ska övervakas av en oberoende kommitté och från 2019 ska en årlig lägesrapport publiceras.

KEMISK ÅTERVINNING ÄR ETT ALTERNATIV TILL MEKANISK ÅTERVINNING

Den metod som används idag för plaståtervinning är mekanisk återvinning. Det är en bra teknik men den har vissa nackdelar, bland annat att materialet får försämrad kvalitet med avseende på till exempel hållfasthet. Det finns även vissa begränsningar gällande vilka material som kan återvinnas mekaniskt. Ett alternativ till det traditionella sättet att återvinna plast är kemisk återvinning. Den stora fördelen med kemisk återvinning är att det inte finns lika stora begränsningar i vilka plastmaterial som kan återvinnas. En annan fördel är att det återvunna materialet inte får försämrad kvalitet utan istället precis samma kvalitet som ursprungsråvaran. En nackdel är att processen kräver mycket energi.

NEDSKRÄPNINGSASPEKTEN NU MED I EU:S AVFALLSDIREKTIV

En rad åtgärder mot nedskräpning har för första gången skrivits in i EU:s avfallsdirektiv. Bland annat föreslås att producenterna ska bekosta informations- och förebyggandekampanjer mot nedskräpning. Ett annat förslag är att medlemsstaterna ska identifiera vilka produkter som är den största källan till nedskräpning i miljön och vidta åtgärder för att minska dessa. Clean Europe Network, paraplyorganisationen för organisationer som arbetar mot nedskräpning i Europa, beskriver tillägget i EU:s avfallsdirektiv som en viktig länk mellan skräpet på land och det allvarliga läget kring nedskräpningen i haven.

ÅTERVINNINGSDUSTRIERNA PÅVISAR VÄRDEFÖRLUSTER OCH TAR INITIATIV TILL UPPROP

Återvinningsindustrierna, som är återvinningsföretagens branschorganisation, lanserade i början av 2018 en forskningsrapport som visar att stora ekonomiska värden går förlorade på grund av att utslitna material och produkter inte tas tillvara på ett resurseffektivt sätt. I rapporten Ett värdebeständigt svenskt materialsystem konstateras att stora värdeförluster uppstår och att detta främst är kopplat till att kvaliteten på materialen försämras i processen. Totalt rör det sig om ungefär 42 miljarder kronor som varje år går förlorade i den svenska ekonomin. När det gäller plast menar Återvinningsindustrierna att det rör sig om 10 miljarder kronor varje år och att hela 84 procent av den svenska plasten bränns eller deponeras efter användning. Noteras bör att detta gäller all plast, inte bara förpackningsplast som vi ju fokuserar på främst i den här rapporten.

I syfte att skapa cirkulära materialflöden lanserade Återvinningsindustrierna, i samband med rapportsläppet i januari 2018, ett upprop där företag kan förbinda sig att öka sina inköp av återvunnet material och öka andelen produkter som är designade för återvinning. Några av de företag som redan anslutit sig är IKEA, NCC, Houdini, Axfood, H&M och Vasakronan.

FÖRPACKNINGS- OCH TIDNINGS- INSAMLINGENS PLASTMANUAL

De val en förpackningsproducent gör när de bestämmer sig för en förpackning är helt avgörande för hur återvinningsbar förpackningen blir. Det handlar om val av typ av plast, tryck, lim, bläck, färg och mycket annat. För att fler förpackningsproducenter ska göra rätt redan från början lanserade Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI) under 2017 en förpackningsmanual avsedd att vägleda de förpackningsproducenter som är kunder till FTI. Ett av FTI:s grundläggande råd är att börja med utfasning av svarta plastförpackningar eftersom befintlig NIR-teknik har problem att identifiera produkter i mörka färger. Ett annat grundläggande tips är att se över placering av etiketter och omslag eller ändra placering av tryck.

PLASTKRETSENS SATSAR PÅ SORTERINGS- ANLÄGGNING I MOTALA

Plastkretsen, som är en av ägarna till Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI), ska bygga en stor sorteringsanläggning för återvinning av plastförpackningar i Motala. FTI uppger att anläggningen kommer göra Sverige självförsörjande när det gäller sorteringskapacitet och återvinning under många år framåt.

De plastförpackningar som samlas in från svenska hushåll behöver eftersorteras, tvättas och granuleras, det vill säga bearbetas till mindre bitar, innan de kan bli nya produkter. Idag sker det på en anläggning i Sverige samt i tre anläggningar i Tyskland. Nuvarande lösning leder till dyr logistik och långa transporter. Satsningen förväntas resultera i att de förpackningar som sätts på marknaden i mycket större utsträckning materialåtervinns. Anläggningen beräknas vara i drift under 2019.

INITIATIV I LIVSMEDELSBRANSCHEN

Svensk Dagligvaruhandel deklarerade i april 2018 att branschen har satt ett mål om att alla plastförpackningar som produceras ska vara tillverkade av fossilfri eller återvunnen råvara 2030. Initiativet är framtaget inom ramen för Fossilfritt Sverige. Den färdplan som är framtagen ska bidra till ökad materialåtervinning och en övergång till plastförpackningar av förnybar eller återvunnen råvara.

Branschen menar att det idag inte finns något ekonomiskt incitament för producenterna att använda återvinningsbara förpackningar. Branschen säger att man fram till nu, i första hand har tänkt på att skydda varan och göra den attraktiv ur konsumentsynpunkt, och att man inte har haft materialåtervinningsbarheten i fokus. Därför inför branschen själv en differentierad prissättning på förpackningsavgiften från och med 2019. En icke återvinningsbar förpackning kostar mer att ta hand om och ska därför också belastas med en högre avgift. Från politiskt håll önskar branschen åtgärder som stimulerar efterfrågan på återvunnet material.

ETT AXPLOCK AV LIVSMEDELSHANDELNS FÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER

2015 öppnade Returpack, som ansvarar för Sveriges största pantsystem av burkar och PET-flaskor, upp för saftproducenter att frivilligt ansluta sina plastflaskor till pantsystemet. Axfood var först ut och tätt efter följde bland andra Coop, Ica och Lidl. 2017 öppnades pantsystemet också för anslutning av juiceprodukter med bär- frukt- eller grönsaksinnehåll över 50 procent. Juice med innehåll under 50 procent av ovanstående ingredienser omfattas redan.

Lidl deklarerade i mars 2018 att de antar en global strategi med målet att till 2025 nå målet att 100 procent av all plast ska vara återvinningsbar. Alla kedjor gör olika saker i stort och smått, nedan följer ett litet axplock:

- Ica har tagit fram en såpaflaska av 100 procent återvunnen plast.
- Coop har bytt ut plastpinnen i sina tops till en pinne

i papper, detta efter att just tops identifierats som ett vanligt skräp i sjöar och hav. De tros hamna där då folk spolat ner dem i toaletten.

- Lidl har minskat mängden material i avfallspåsar och påsar för cashewnötter.
- Axfood har tagit fram en ny påse för frysta ekologiska grönsaker. Från att ha varit en påse av flera sorters plaster, vilket försvårar återvinningen, är påsen nu gjord av en renodlad plast som kan återvinnas. Råvaran är dessutom sockerrör.

INITIATIV FÖR ÖKAD INSAMLING I KONSUMENTLED - I GÄVLE OCH STENUNGSUND

När kommunalförbundet Gästrikre Återvinnare inventerade vilka hinder som fanns för önskat beteende kring sopsortering var några av svaren: Ingen annan sorterar så varför ska jag, möjlighet till sortering saknas i lägenheten, återvinningsrummet är otrevligt, jag är inte van att sortera, det saknas muntlig information, det saknas straff om man gör fel. En av de åtgärder som sedan genomfördes var anställning av två miljövärdar och det visade sig snabbt vara relationsbyggande och man såg att värdarna hade positiv effekt på sorteringsbeteendet. Några särskilda aspekter de blev varse när det gällde mångfaldsområdena var att inlärningshistoria och vana är en faktor som försvårar, att tydlighet i budskap är viktigt och att den muntliga traditionen är mycket starkare än den skriftliga i vissa kulturer.

I Stenungsund samarbetar kommunen med bland andra Förpacknings- och Tidningsinsamlingen och Kemiföretagen i Stenungsund för att kommunen ska bli bäst på plaståtervinning. Projektet består av kunskapsinhämtning, information, infrastrukturlösningar och mycket annat. Efter att ha konstaterat att många konsumenter tycker det är svårt att hantera volymerna av plast som uppstår i hemmet utlystes en tävling. Tävlingsmomentet bestod i att skicka in en bild på hur man förvarar sina förpackningar hemma innan man tar dem till återvinningsstation. De fem bästa förslagen presenteras på Stenungsunds Kulturhus och invånarna får rösta.

Referenser

INLEDNING

Attitudes of European citizens toward the environment, Special Eurobarometer 468, European Commission, (2017).

Plastic the facts 2017, PlasticEurope, (2017).

The Immense, Eternal Footprint Humanity Leaves on Earth: Plastic, The New York Times, (2017).

The New Plastic Economy, Ellen MacArthur Foundation, (2016).

PROBLEMET MED PLAST

Production, use, and fate of all plastics ever made, Science Advances, (2017).

Svenskar oror sig för nedskräpning i haven, WWF, (2017).

The Immense, Eternal Footprint Humanity Leaves on Earth: Plastic, The New York Times, (2017).

ÖKAT INTRESSE FÖR HÅLLBARHET OCH ÅTERVINNING – I SVERIGE OCH GLOBALT

Consumer Panel 2017, Billerud Korsnäs, (2017).

Hållbarhet allt viktigare för svenska konsumenter, Aktuell Hållbarhet, (2018).

Rise Consumer Survey, (2016).

KONSUMENTEN HAR EN NYCKELROLL

Englands plastic bag usage drops 85 % since 5p charge introduced, The Guardian, (2016).

Tack för att du återvinner, Papperskretsen, (2018).

KONSUMENTERNA OCH PLASTEN – EN ENKÄTUNDERSÖKNING AV KFS

Ekoweb.se, (2018).

Erik Hedén, Sustainable Brand Index, intervju, (april, 2018).

Kunskapsunderlag för ökad källsortering av plastförpackningar, IVL Svenska Miljöinstitutet, (2015).

NÅGRA ASPEKTER SOM FÖRSVÅRAR CIRKULATIONEN AV PLAST IDAG

Anna Karin Lindberg, Coop, intervju, (mars 2018).

Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, Återvinningsindustrierna, (2018).

Färdplan för fossilfri konkurrenskraft, Svensk Dagligvaruhandel, (2018).

Förordning (2014:1073) om producentansvar för förpackningar, Sveriges Riksdag, (2018).

Förpackningar, www.naturvardsverket.se, (2018).

Här brinner plasten som du har sorterat, Dagens Nyheter, (2017).

Malin Göransson, Naturvårdsverket, intervju, (okt 2017).

Nedskräpning och nedbrytning av plast i miljön, Delredovisning från Utredningen om hållbara plastmaterial (M 2017:06), Statens offentliga utredningar, (2018).

Någon måste också vilja köpa returplasten, Ny Teknik, (2017).

Sopor.nu, (2018).

Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar, Naturvårdsverket, (2018).

HOPPINGIVANDE INITIATIV

A European Strategy for Plastics in a Circular Economy, European Commission, (2018).

Anna Karin Lindberg, Coop, intervju, (mars 2018).

Beteendeförändringar i mångfaldsområden, Avfall Sverige och Gästrik Återvinnare, (2017).

Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, Återvinningsindustrierna, (2018).

EU Adopts Historic Litter Prevention Policy, Clean Europe Network, (2018).

Färdplan för fossilfri konkurrenskraft, Svensk Dagligvaruhandel, (2018).

Hållbarhetsrapport oktober-december 2017, Ica Gruppen, (2018).

Karin Grönskog, Axfood, intervju, (april 2018).

Lars Olofsson, Västsvenska Kemi- och Materialklustret, intervju, (april 2018).

Lidl implementerar global plaststrategi, Lidl, (pressmeddelande), (2018).

Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaret, Miljö- och energidepartementet, Regeringskansliet, (2018).

Nedskräpning och nedbrytning av plast i miljön, Delredovisning från Utredningen om hållbara plastmaterial (M 2017:06), Statens offentliga utredningar, (2018).

Ny sorteringsanläggning för plastförpackningar, FTI, (2018).

Plastics 2030, PlasticsEurope´s Voluntary Commitment to increasing circularity and resource efficiency, Plastics Europe, (2018).

Rätt plastförpackning kan användas om och om igen, FTI, (2018).

The New Plastic Economy, Ellen MacArthur Foundation, (2016).

Upprop: Öka användningen av återvunnen plast, Recycling, (2018).

